TEPAV İSTİKRAR ENSTİTÜSÜ DİREKTÖRÜ SÜREYYA SERDENGEÇTİ:

'İstikrar' için çalışmaya devam

"Kafamda evvelden beri istikrar alanında kamu kurumları dışında da bir takım çalışmalar yapılması gerektiğine dair bir fikir vardı. Topluma istikrarın önemini kabul ettirmek açısından İstikrar Enstitüsü fikri bence önemliydi. TOBB camiası da bu konuya çok destek verdikleri için evvelden beri ve çok iyi anladıkları için, onlarla beraber, onların üniversitesinde bunu yapmak mümkün oldu."

TOBB ETÜ'den bir grup öğrenci, uzun bir süre Merkez Bankası başkanlığı görevi yaptıktan sonra çalışmalarına Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) İstikrar Enstitüsü Direktörü ve TOBB ETÜ Öğretim Görevlisi olarak devam eden Süreyya Serdengeçti ile Ekonomik Forum adına röportaj gerçekleştirdi. Öğrencilerin merak ettiği, İstikrar Enstitüsü'nün kuruluş öyküsü ve Merkez Bankalı olmaya Serdengeçti'nin verdiği yanıtlar şöyle:

Uzun bir süre Merkez Bankası başkanlığı yaptıktan sonra neden herhangi bir finans kurumunda görev almadınız ya da deniz kenarında sakin bir hayatı seçmediniz de TOBB ETÜ'de ders vermeyi ve İstikrar Enstitüsü direktörlüğünü tercih ettiniz? İstikrar Enstitüsü'nün amacı, şu anki faaliyetleri ve ileriye dönük projeleri nelerdir?

Süreyya Serdengeçti: Dediğiniz doğru. Ben Merkez Bankası başkanlığından ayrıldıktan sonra muhtelif teklifler geldi. Bu kadar çok ve değişik teklif gelmesinin sebebi herhalde son beş senede Türkiye'de istikrar konusunda alınan mesafe ile de yakından ilgiliydi, diye düşünüyorum. Biliyorsunuz 30 yıldır yapılamayan şeyler yapıldı. Enflasyonda tek haneye indik ve yüksek büyüme oranlarına son dönemde ulaştık. Ben tabii bütün bu teklifleri değerlendirdim. Bunların bazılarını kabul de ettim. Niye asıl iş olarak İstikrar Enstitüsü Direktörlüğü'nü seçtim diye sorarsanız, benim kafamda evvelden beri istikrar alanında kamu kurumları dışında da bir takım çalışmalar yapılması gerektiğine dair bir fikir vardı. Topluma istikrarın önemini kabul ettirmek açısından bu çok önemliydi. Bu tür çalışmalar da üniversitelerde ya da üniversiteleri destekleyen vakıflar bünyelerinde olabilirdi. Bir İstikrar Enstitüsü kurarak hükümetlerin, merkez bankalarının, diğer kurumların istikrar çabalarını destekler çalışmalar yapılabilirdi. Burada başlıca bir diğer neden yine istikrar konusunda aldığımız onca mesafeye rağmen aslında gidecek daha çok mesafe olması ve bu konuda bilincin daha tam oluşmamış olması. Bu son çalkantı dönemindeki tartışmalar da birçok bakımdan bunu gösteriyor. O bakımdan da İstikrar Enstitüsü fikri bence önemliydi. TOBB camiası da bu konuya çok destek verdikleri için evvelden beri ve çok iyi anladıkları için, onlarla beraber, onların üniversitesinde bunu yapmak mümkün oldu.

Ne yapacak İstikrar Enstitüsü derseniz, asıl amacını ortaya koyduktan sonra, bir kere başlıca kendine verdiği görevlerden biri makroekonomik izlemeyi gayet iyi bir şekilde yapıp Odalar Birliği camiasına bu bakımdan faydalı olmak. Çünkü Türkiye'de hâlâ makroekonominin izlenmesinde bir takım sorunlar çıkıyor. Çok iyi izlenemiyor makroekonomi. O bakımdan burada yapılacak çalışmalarla buna destek vermek. İkinci yapacağı işler grubu doğrudan ekonomik istikrarla ilgili bir takım konularda çalışmalar yapmak. İstikrarın önünde başka ne engeller varsa, mesela ülkedeki yabancı para kullanımı ya da türev piyasaların gelişmesi ya da mali saydamlık; bunun gibi birçok konular ard arda sayılabilir, bu konularda da çalışmalar yapıp, yine hem bu camiaya hem de kamuoyuna faydalı olmak şekilde açıklayabilirim.

Avrupa Birliği'ne olur da katılım sağlanırsa Türkiye ekonomisi de European Central Bank bünyesi altında faaliyet gösterecek, ekonomik politikaları bu doğrultuda belirlenecek. Sizce Türkiye ekonomisi buna hazır mı, bu durumun getirileri ve götürüleri ne olur?

Şimdi önce bir şeyi düzelteyim, Türkiye ekonomisi Avrupa Merkez Bankası bünyesi altında faaliyet gösterecek ifadesine tam katılmak mümkün değil. Birlik gerçekleştikten sonra, siyasi birlik gerçekleştikten sonra dahi, bu olmayabilir. Bu en son aşama olarak ortaya çıkıyor. Nedir o? Parasal birliğe gidiliyor, o zaman parasal alanda ulusal hükümranlıktan vazgeçiliyor, bunun yerine Avrupa Birliği'nin kuralları ve kurumları kabul ediliyor. Böyle görmek lazım. Şimdi bunu biraz daha genel olarak alırsak, parasal alanın da dışına çıkarsak, sonuçta Avrupa

Birliği'ne katılım süreci şu demek: Bir takım ekonomik, sosyal ya da siyasal getiriler beklentisi altında siz aslında ulusal hükümranlıktan da bir ölçüde vazgeçiyorsunuz. Bu sadece para alanında da olmuyor. Yani sadece kendi merkez bankanız Avrupa merkez bankası sisteminin bir parçası haline gelmiyor, başka birçok alanda da benzer şeyler oluyor. Dolayısıyla hükümranlıktan bir şekilde vazgeçmek söz konusu. Ama A.B.'ye katılımın da bir takım getirileri olduğu açıktır. Türk ekonomisi buna hazır mı değil mi diye baktığımız zaman, ekonominin buna hazır olmadığı gayet açık bir şekilde bellidir. Daha zaman alacaktır. Biz istikrarı daha yeni sağlamış bir ülkeyiz. Oysa Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunda istikrar uzun zamandan beri bozulmamıştır. Ekonomimizin yakınsama sorunları var. Mesela Türkiye'nin ödemeler dengesine baktığımız zaman, son 15 senede giderek daha fazla Avrupa Birliği'yle bütünleştiğini görüyoruz. Ama konu sadece bu değil. Avrupa Birliği ülkeleriyle rekabet edebilmemiz için, daha verimli bir ekonomi haline gelmemiz lazım. Piyasa ekonomimizin daha gelişmesi ve derinleşmesi gerekiyor ve bunun gibi daha sayısız unsur sayılabilir. Bunlar sanırım Türkiye ekonomisinin zaman içinde Avrupa ekonomisine bütünüyle yakınsamasını ve de neticede birliği getirecektir diye düşünüyorum.

Son dönemde döviz kurundaki yükselişte Merkez Bankası yeni yönetiminin takip ettiği politika hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Herhangi bir Merkez Bankası operasyonu benim dönemimde, benden evvel ya da benden sonra, hiç fark etmez, ne yapılırsa yapılsın mutlaka birileri erken yapıldı, birileri geç yapıldı diyecektir, birileri yetersiz bulacaktır, birileri de fazla bulacaktır. Ondan hiç şüpheniz olmasın. Bundan daha kolay bir şey yoktur. Oysa, operasyonlar aldıkları sonuçlara göre ölçülmelidirler ve Merkez Bankası'nın Haziran ayında yaptığı operasyonun etkili olduğu gayet açık bir şekilde bellidir.

Bu operasyon başka türlü de olabilirdi. Ben çok düşündüm, geçmiş operasyonlarla bunu kıyasladım, içinde bulunan koşullar açısından. Biraz evvel de örneğini verdim, başka koşullarda bir kredibilite sorunu olmasa, iletişim politikası iyi kullanılsa, sadece dışarıdan gelen bir etkiye örneğin, likidite çekmek değil likidite vererek, likidite fazlası olduğu halde likidite vererek de tepki verebiliyorsunuz, bu olabilirdi. Fakat, Mayıs'tan sonra ortaya çıkan koşullarda, artık Merkez Bankası'nın farklı bir şey yapması gerekiyordu. Nitekim fazla likiditeyi geri çekti ve onun yanı sıra bana göre ancak geçici bir süre sürdürebileceği döviz satış ihalelerini yaptı. Niye geçici bir süre diyorum? Zaten kendileri de o şekilde yaptılar, herhalde öyle düşünmüş olmaları lazım. Çünkü, her ikisini birden kullanamazsınız, ya faizi kullanacaksınız, ya kuru kullanacaksınız, kambiyo kontrollerinin olmadığı ve sermaye hareketlerinin serbest olduğu bir ortamda. Operasyon bana göre başarılı olmuştur. Yani Merkez Bankası'nın takip ettiği politikayı oldukça uygun buluyorum bu dönemde, yapabileceklerinin en iyisini yaptılar. Gerisi birazda hükümete kalmış durumda.

Merkez Bankası, birçok genç iktisatçının kariyer planları çerçevesince hayallerini süsleyen bir kurum. Merkez Bankası'nda çalışma şansını yakalayan adaylara, bu kuruluşta uzun süre başkanlık yapmış biri olarak tavsiyeleriniz nelerdir?

Her ne kadar zor da olsa bu sınavları sonuçta sizin gibi insanlar kazanıyorlar ve Merkez Bankası'na işe başlıyorlar. Dolayısıyla ciddi bir hazırlık döneminin ardından pekâlâ başarı şansı vardır diye düşünüyorum. Onun ötesinde söyleyeceğim şey, Merkez Bankası çok arzu edilen bir yer diye siz de söylediniz, Merkez Bankası'nda oldukça gelişmiş bir kurumsal yapı olduğu anlaşılıyor. Buna uyum sağlamak gerekir, zor olacağını da sanmıyorum. Oraya girdikten sonra da başarı tamamen sizlere ait olacak. Yaptığı işe kendinden bir şeyler katan insanların başarılı olduğunu gördüm şimdiye kadar. Dolayısıyla kim yaptığı işe kendinden bir şeyler katarsa o da yine başarılı olur diye düşünüyorum.

Artık istihdam sorununa kafa yormalıyız

21. yüzyıldan itibaren Türkiye'nin çalışan nüfusunun büyüme süreci konusunda gelişmiş ulusların karşısında avantajlı duruma geçeceği gözlenmiştir. Ancak günümüze bakıldığında, ekonomik büyümeye rağmen sürekli yükselen bir işsizlik oranı görülmektedir. Bunun önüne geçebilmek için uygulanması gereken politika nedir?

Şimdi bu istihdam meselesi son derece önemli, Türkiye'nin nüfus yapısı da oldukça önemli, sizin de sorunuzda sorduğunuz gibi. Bir defa sürekli yükselen bir işsizlikten söz ediliyor, bu doğru değil. Bu nereden kaynaklanıyor? Maalesef kamuoyunda hâlâ bu kavramların çok iyi anlaşılamamasından kaynaklanıyor. Bilgiye dayandığımız zaman bu konuları incelerken görüyoruz ki Türkiye'deki istihdam artışı 2004'te 2005'te bütün doğu Avrupa ülkelerinin üzerinde. Bizde istihdam çok hızlı artıyor, sanıldığının aksine. Fakat işsizlik aynı ölçüde düşmüyor. Sorun Türkiye'de bu. İşsizlik de düşmüyor ya da daha kötü oluyor değil. Bugün daha rakamlar açıklandı orada ufak da olsa bir olumlu yönde gitme görüyoruz, ama işsizlikte arzu ettiğimiz kadar düzelme olmuyor. Bu niye böyle oluyor dediğimiz zaman bu bizi istihdamın temel sorunlarına getiriyor. Şimdi birincisi, Türkiye ekonomisinde ciddi bir verimlilik artışı var. Bu demektir ki büyümeye rağmen işsizlik o ölçüde azalmıyor. Birincisi bu. Onun ötesinde orta vadede de önümüzde olacak bir takım sorunlar var. Bunlardan bir tanesi istihdam üzerindeki yükler, vergi yükleri ve diğer yükler. İstihdamın daha da fazla artmasını dolayısıyla işsizliğin daha da arzu edilen bir şekilde azalmasını engelliyor. Tarımdan kronik olarak sanayiye ve hizmetlere geçiş var. Tarımda boşalıyor iş gücü, o zaman açığa çıkıyor. Bunlar şehirlere geliyor, ya da başka yerlere gidiyor sanayi ve hizmetlerde görev almak, iş yapmak istiyor. Fakat bu imkânı her zaman bulamıyor. Sadece tarım değil, ekonomiye ya da topluma bir bütün olarak baktığımız zaman şunu da görüyoruz; nüfusumuz genç. Avrupa'yla kıyaslandığı zaman, genç nüfus demek işgücüne katılım her yıl önemli ölçüde artıyor demek. Ama bunların hepsine yeterince istihdam sağlamak mümkün değil. İstihdam çok artıyor diyoruz, ama kâfi gelmiyor. Nihayet bizim orta vadeli olarak bu işsizlik sorununu çözmek için artık eğitim politikalarını bu bakışla ele almamız gerekiyor ki geçmişin istikrarsızlık ortamında hiç böyle şeyler düşünmedik. Çünkü orta vadeli bir bakış açımız yoktu hiçbir zaman, nasıl bir eğitim politikamız olmalı ki o eğitimi almış insanların iş bulma şansları daha fazla artsın? Bu tür unsurları göz önüne almamız lazım. Bir de yine Türkiye'de çok fazla anlaşılmayan bir şey ama, Avrupa Birliği bunu biliyor ve Lizbon Stratejisi altında bu da var. Mesela, bakıyoruz Avrupa ülkeleriyle kıyasladığımız zaman kadınların iş gücüne katılma oranı Türkiye'de son derece düşük, kıyaslanamayacak kadar düşük ve tabii ki doğru yönde gelişmeye devam edecekse Türkiye'de bu oranın da artması gerekiyor. Demek ki bir de oradan baskı gelecek işsizlik üzerine. Çünkü kadınlar daha fazla çalışmak isteyecekler. Şimdi artık bizim istihdam sorununa konsantre olup, orta ve uzun vadeli çözümleri nasıl üretiriz, onun üzerinde kafa yormamız gerekiyor.